

Sandokan a Isidor

LENKA KAPSOVÁ
překladatelka

ZTRACENÍ V JAZYCE

Čem psát sloupek těsně před Vánoci, říkám si. Co takhle o názvech cukroví? Začala jsem se poptávat, jestli někdo doma pečou kousky s nějakým zajímavým názvem. Zjistila jsem, že s ořechovými destičkami a prackami je naše rodina zoufale nevyvaldávavá. Otevřel se přede mnou celý nový svět kulinářské jazykové tvořivosti.

Začneme-li tím nejpřízemnějším, řadu druhů lidí nazývají prostě podle toho, jak vznikají. Tak mají cukroví *slepované*, *vykrajované*, *strojkové* nebo třeba *ořechové pichané*. To může v každé rodině pochopitelně označovat něco jiného, jde o jakýsi interní kód – „všichni víme, o co se jedná“.

Linecká kolečka a vanilkové rohlíčky jsou z jazykového hlediska zcela nudné. Mnohem zajímavější jsou třeba *puďřenky* (malé kakaové bochánky), *fuk-fuk* (velké bílkové placky) nebo *koridor*. O těchto druzích internet mlčí, takže se zdá, že jde o druhy tradované jen v dané rodině nebo zkrátka vyšly

Některé názvy přímo vychvalují chuťové kvality cukroví. Sem patří docela rozšířené nebe v hubě, naopak ojedinělé jsou libé kusy.

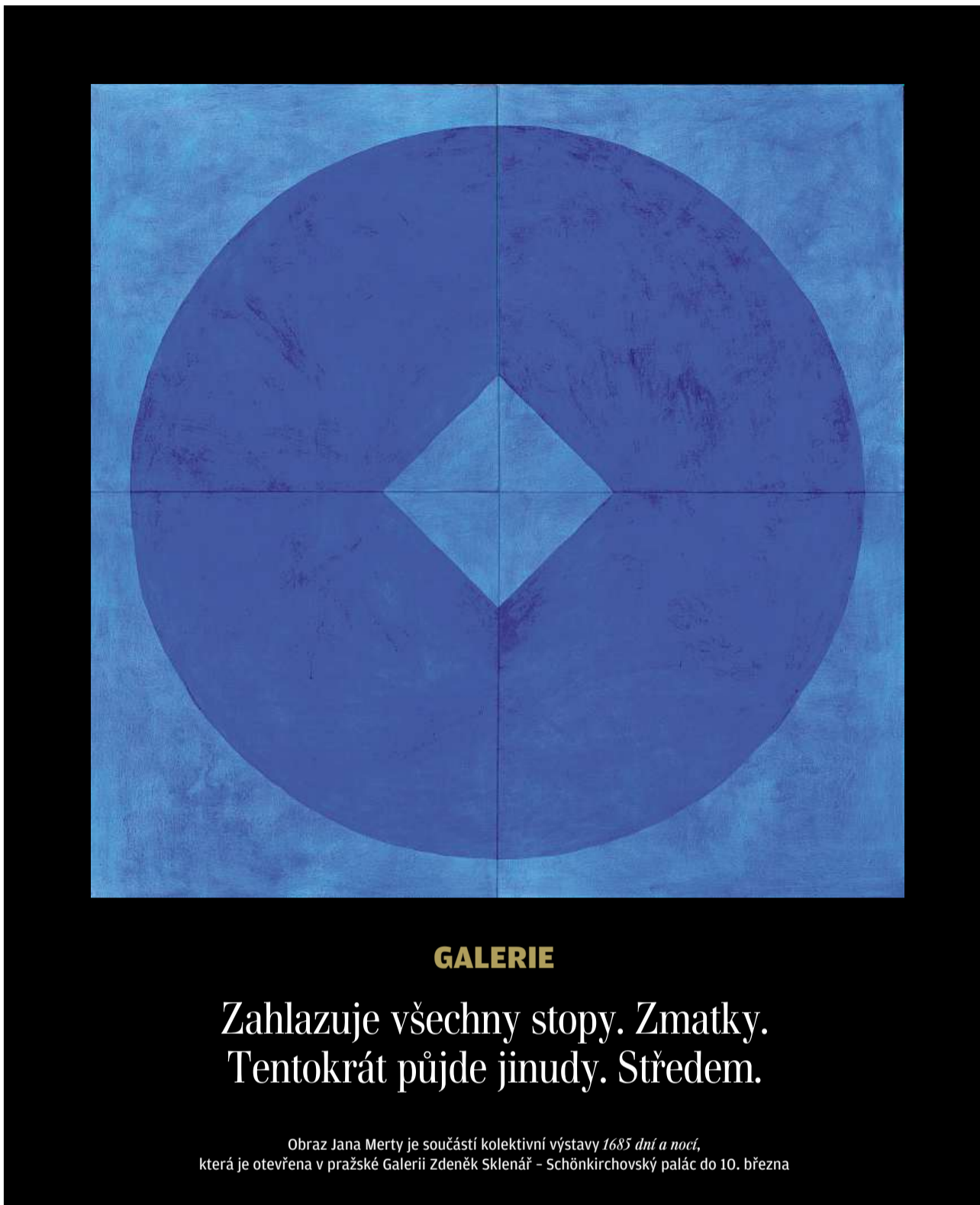
z širšího užívání. Myslela jsem si, že to platí i o *cedrátech*, které se pečou v manželově rodině, ovšem recept na ně jsem kupodivu našla. Jejich název nejspíš pochází od stejnojmenného citrusového plodu, který se používá k potravinářským a léčebným účelům. Na dva slepené pláty se dáva citronová poleva, takže takhle nějak se asi cedrát do názvu vkradl.

Pozoruhodné jsou variace na jedno téma: jednoduché cukroví z těsta kynoucího pod vodou se objevuje pod názvem *podvodnice*, *podvodníci*, *vodníci*, *hastrmani*, a dokonce *vysočkovody*. A lidová tvořivost jde ještě dál. V jedné rodině se pečou „kúlové cukroví Noel“, protože ho tak nazvala francouzská babička, která se snažila vyjádřit jeho kulatý tvar, ovšem do koleček se dělají důlky obrácenou vařečkou, takže může jít i o kůl. (Je to každopádně cool.) Unikátní jsou také *citronové rohlíčky* ve tvaru čtverečků – hospodyňce přišlo při vykrajování líto přebytku těsta a námahy a rozválené těsto pouze rozkrájela bezezbytkovým způsobem na čtverečky. Rodina ovšem cukroví dál tvrději nazývá rohlíčky. Tomu říkám interní vtípek! Do třetice: syn má kamarádky začal vykrajovat z těsta ovoněného citronem autička, a tak se zrodilo rodinné cukroví *citroeny*.

Pobavily mě názvy *opilý Isidor*, *ostrí hoši* nebo *Sandokanovy oči*; z posledního je vidět, že seriál o „malajském tygrovi“ byl v 80. letech v Česku skutečně kultovní. Když jsme u osobností, populární je *Masarykovo cukroví*, *išlské dortičky* zase upomínají na císaře Franze Josefa, který si jich prý z rakouského letoviska Bad Ischl vozil celé krabice.

Některé názvy přímo vychvalují chuťové kvality cukroví. Sem patří docela rozšířené *nebe v hubě*, naopak ojedinělé *libé kusy* a zřejmě nejoriginálnější název, když se tatínek mé známé vyjádřil o jednom druhu rodinného cukroví, že je tak dobré, až je *téměř lékem*. Od té doby mu neřeknou jinak.

Jak je vidět, i v kuchyni jazyková tvořivost žije, a dokonce někdy reflektuje aktuální situaci. Nedivila bych se, kdyby nějaký vtípek začal místo vosích hnízď pět hnízďa čapí...

GALERIE

Zahazuje všechny stopy. Zmatky. Tentokrát půjde jinudy. Středem.

Obráz Jana Mertý je součástí kolektivní výstavy *1685 dní a nocí*, která je otevřena v pražské Galerii Zdeněk Sklenář – Schönkirchovský palác do 10. března

Vánoce, nebo svátky?

Osobní výběr ze světového tisku

Zítřejší je Štědrý den a sváteční období logicky vybízí k tématům týkajícím se právě Vánoc. Slaví je i politici a například americký prezident Donald Trump letos skutečně velkolepě.

Světový tisk zaujala bohatá výzdoba Bílého domu, již se ujala první dáma Melania. Našinec by ji nejspíš nazval kýčem a zhodnotil jako přelácanou. Kdo ale byl někdy v USA, ví, že takhle přesně tam Vánoce často vypadají a nikdo se nad tím nepozastavuje. Přesto se na adresu Trumpovy manželky strhla kritika, že jde o hororovou parodii. Autorka *Rozcestníku* však musí po části života strávené ve Spojených státech poznamenat, že by to mohlo být i horší.

Šéf Bílého domu ovšem Vánoce slaví nejen okázale, ale také odlišně než jeho předchůdci, vůči nimž se vymezuje, doslova kudy chodí. Britský server *BBC* shrnul v několika bodech, proč jsou americké Vánoce letos jiné než dřív.

Například je Trump odstartoval s předstihem, a to už tři dny před Dnem díkůvzdání. Tradičně totiž přiveze stromek do Bílého domu koňský povoz až nějaký čas poté. Jenže prezident si chtěl odskočit do svého letního sídla Mar-a-Lago na Floridě, a tak si tradici přizpůsobil.

Trump také nepopřál Američanům „Šťastné svátky“ (*Happy Holidays*), což považuje za politicky korektní vyjádření, ale „Veselé Vánoce“ (*Merry Christmas*), jak avizoval už v předvolební kampani. Jenže průzkum centra Pew Research ukázal, že polovina lidí na zvolených slovech nesejde. Třeba už jen proto, že náboženský aspekt není podle mnohých dotázaných v amerických Vánocích přítomen tolik jako dřív, což ale většině nevaadí. Podle Trumpových kritiků navíc „Veselé Vánoce“ přával lidem i jím nenáviděný předchůdce Barack Obama. O žádnou velkou událost se tak nejedná.

Donald Trump je též prvním prezidentem za více než sto let, který v Bílém domě nechová žádného zvířecího mazlíč-

SIMONA BARTOŠOVÁ
redaktorka LN

ROZCESTNÍK

Média zaujala bohatá výzdoba Bílého domu, již se ujala první dáma. Našinec by ji nejspíš nazval kýčem. Kdo ale někdy byl v USA, ví, že takhle tam Vánoce často vypadají.

ka. Nemůžeme se tak těšit na žádné roztomilé vánoční snímky „prvních psů“, jako tomu bylo v případě Obamy či George Bushe mladšího, nebo „první kočky“ manželů Clintonových. Otázka zní – vadí to někomu?

Vánoce ale nejsou věc politická, nýbrž společenská. Jsou (či měly by být) také časem stráveným s rodinou a přáteli.

V této souvislosti se hodí zmínit průzkum na webu britského deníku *The Independent*, v jaké zemi se lidé nejnásadněji spřátelí, konkrétně s expaty. Británie si oproti loňsku o šest příček pohoršila a ve světovém žebříčku 65 zemí s názvem *Ease of Settling In* spadla v kategorii *Finding Friends* z 43. až na 49. místo. Podle výzkumníků je jednou z příčin nedostatek politické stability, rozuměj brexit.

Pro zajímavost – nejpřátelštější jsou k přistěhovalcům Kostarika, Mexiko

a Argentina, na opačné straně žebříčku se (možná překvapivě) ocitlo Švédsko, Dánsko a Norsko. Česká republika skončila 45. (což autorku *Rozcestníku* nepřekvapilo).

Vánoční svátky jsou také společně s koncem roku obdobím zvýšené konzumace alkoholu. A podle studie vědců z missouriské univerzity v Columbiu publikované v časopise *Addiction Research and Theory* existují čtyři typy opilců – Ernest Hemingway, Mary Poppins, Zamilovaný profesor a pan Hyde.

Jako kritickou hranici stanovili vědci pět a více drinků, protože toto množství je spojováno s neuduh, jako je řízení pod vlivem nebo sex v opilosti.

Podle studie největší skupina lidí, 40 procent, pije jako Hemingway. Americký spisovatel byl totiž známý svou láskou k alkoholu. Asociace právě s ním je ale podle studie dobrým znamením – pijáci typu Hemingwaye nevykazují pod vlivem prakticky žádné změny osobnosti.

Lidé, kteří se po vypití alkoholu chovají jako oblíbená pohádková postavička kouzelná chuva Mary Poppins, jsou zase milí a příjemní na všechny kolem sebe a jsou roztomilejší a šťastnější s každou kapkou navíc, kterou požijí. Prostě ideální partneři na vánoční radovánky.

Pak je tady Zamilovaný profesor, typ pijáka pojmenovaný po filmové postavě ze stejnojmenného snímku z roku 1996. Jde o neschůdné samotáře, kteří se po konzumaci několika drinků mění v hýřící společenské extroverty odhazující veškeré zábrany.

Poslední skupina nese jméno pana Hyde, známé literární postavy. Takoví lidé jsou pod vlivem alkoholu méně zodpovědní, méně racionální a také méně přátelští. Nic příjemného, že?

Nezbývá tedy než popřát veselé Vánoce (nebo šťastné svátky?) s přátelskými lidmi. Na shledanou v novém roce!

Selfie tyč

MAREK VÁCHA
genetik a teolog

VĚDECKÁ LEKCE

Facebook je rychlá zpěněná řeka. Mnohoproudá dálnice s tolika křičícími hlasy, tvářemi, postavami a příběhy, že se člověk lehce utopí do zapomnění, neboť každý prezentuje hlavně vlastní život, vlastní fotografii, vlastní vytoužený obraz, vlastní přesvědčení. Každý se snaží překřičet ostatní. Podívejte, jsem v restauraci, na střeše, na pláži. Jsem na hraně mrakodrapu, na vrcholku hory, na napnutém provaze. Jsem první den ve škole, jsem zasnouben, jsem s raketou na kurtu, jsem v porodnici. Všimněte si: já jsem! A podívejte se, jak jsem originální!

Každý bijeme do svého vlastního plechového bubínku: obdivujte, lajkujte, sdílejte – čekám na vaše uznání, zde přesně měřitelné ve formě kliknutí a komentářů. Vás ostatní přece zajímá, jaký byl můj den!

Jsem na hraně mrakodrapu, jsem zasnouben, jsem s raketou na kurtu, jsem v porodnici. Všimněte si: já jsem! A podívejte se, jak jsem originální!

Křičící, kakofonická řeka osamělých Já soustředěných na sebe. Řeka plynoucích fotografií, v níž se scenerie, snoubenka, ostatní lidé, gotické chrámy, zasněžené hory, hvězdné nebe nade mnou – i Bůh sám – nestávají ničím než kulisou mého Já. Kam až dosáhne selfie tyč a kam dovolí vlastní tvář: já před matkou Terezou, já na Karlově mostě, já před Viktorií, já před vodopády, já před zabitou srnou, já před čtyřmi věžemi Sagrady, já před rozmazaným Mount Everestem v pozadí.

Řeka je nemilosrdná a teče rychle, tak aspoň na okamžik se hřát na výsluní hřbetu vlny, než mě proud dalších fotografií zase smete. Rychle něco mimořádného, abyste mě vnímali o minutu, nebo aspoň o vteřinu déle. Postavím se na kraj útesu, pověsím se za jednu ruku z rozhledny, pomaluji si pestře nahé tělo, zapálím vlastní mobil, zabiju svého psa, střeším po snoubenci, vypiju lahev na ex, řítím se autem dvoustovkou, houpu se nad propastí, hladím přes klec aligátora... vzdychtejte, tagujte, šerujte, milujte nebo hejtujte, ale hlavně reagujte!

Každý jsme v řece natolik soustředění na svou vlastní osobu, postavu, masku, šaty, na své zážitky a na své vybuchlé ego, že na vnímání čehokoli kolem nezbyvá energie. Natož kohokoliv. Tichý Bůh, který nesměle klepe, je básníci řekou přelit, překřičen, překryt zpěněnými vlnami, šilicemi rváči, bušícími se do prsou. A v řece, kde není slyšet vlastního slova, je tím méně slyšet Slovo.

Tahle řeka vnímá Boha jen jako půlstranu v ilustrovaném časopise. Ano, něco nad námi; ano, zenoví mniši, ticho, kartuziáni. Zajímavé – a už otáčíme list s reklamou na krajkové spodní prádlo. Bůh se stává krátkým odstavcem mezi receptem na ostružinový koláč a rozhovorem s manekýnem. Já před domem s osmi garážemi, já před krbem, já s naším psem, já v hrobcé před rakve-mi mniců, já před sochou Svobody... symbolem naší civilizace mohla být kdysi gotická katedrála, s věžemi vypnutými k nebi. Pak třeba kosmická loď Apollo, připomínající „velký krok“ pro lidstvo. Dnes je to selfie tyč.